

ԱՅՅԱՍՏԱՆ

Ի Բ Ե Պ Ի Ն

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԱՌԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԼՈՒՆՏՐԱԿԱՆ

Տարեկան գին կանխիկ շրջան 100

Այս Լրագիրը ամեն շաբաթ օրերը կը հրատարակուի :

Պօչտին դուրս կացած Լրագիրներուն փոխարին ծախքը առնուցին վրայ է :

Իր շահին համար շուր մը հրատարակեց ունեցող ղեկավար 40 փարսյ :

Նորաստից գրող ծանուցումը ձրի է :

Դուրսէն եկած նամակներուն փոխարին ծախքը իրիցց ղեկավար :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՆՏՐ

ՊՕԼԻՍ 19 ՅՈՒՆԻՈՒՆ

Սեփական տէրութեան խափար
վաճառքի պաշտօնական լրագիրը հետեւեալ
եալ յօդուածը կը պարունակէ :

« Սեփական տէրութեան գանձուն
քանի մը եկամուտներուն կորուստ
քով տրվելով յառաջացած խոստումներ
ներէն պարտաւորութեան քանի մը առ
աւելումը վրայ մնացած տէրութեան
առնելիքներուն վճարքը պէտքի բանե
րէն ըլլալուն նման անոնց առնելիքն
ալ կարգի դրուելը արգարութեան կա
նոնները կը պահանջեն : Եւ բանիս
վրայ պետութեան խորհրդարաններուն
մէջ եղած խօսքերը և խորհրդակցու
թիւնները գրի առնուելով եղած կար
գարութիւնը վեհապալատ և արգա
րաւէր ինքնակալին հաճութիւնը առ
նուելէն ետքը հրատարակուած է այն
խափար վաճառքի լրագրոյ 445 թուոյն
մէջ :

« Վերսկայ տէրութեան հաս
տատուած ատենը նպատակը այն կար
գարութեանը պարունակած բանին
ի գործ դրուելն է : և վերադարձաւ
կարգադրութեանը գործադրութեան
ալ թէպէտ եկամտից տեսչութիւնը կող
մէն ելելով փոխ և ջանք եղած է :
բայց ասանկ բաներուն կարգի մասն
ընէն վրայ ամեն պարագայներով
խորհրդով յատուկ այս բանիս համար
ոահմանուած զեմալի փոխարին անուն
յանձնարարական ժողովը, որ առնե
լիքի տէր եղողները կանչուելու են :
և որով վրայ որ տէրութեան գանձուն
ստակէն բան մնացած կայ նէ՝ ժամա
նակին լման և ամբողջ այն ստակը ան
կէց առնուել պէտք է : և անոնց ըսե
լիքներն ալ մտիկ ընելով անոր համե
մատ կարգադրութեանը նպատակը է :
և պէտք եղած ատենը ի գործ դրուելը
հաստատուն և անփոփոխ կարգի մը
տակ մտնելու է : և ասոր համար յիշ
եալ յանձնարարական ժողովքին մէկ
հմուտ գահերէց մը դնել պէտք է որ
որքան ժամանակ որ այն յանձնարարա
կան ժողովքը տեսէ : Եւ երբեմն Պը
րուսայի նահանգին ընդհանուր կու
սակալ բարձրագոյն Սպիտակ փաշայն
շատ ժամանակէ ի վեր վեհապալատին
աստիճանին մէջ գտնուելով եկամտից
վերաբերեալ գործերուն ըստ բաւա
կանին տեղեկութիւնն առնելու հա
մար գերագոյն խորհրդարանին անդամ
առնուելով յիշեալ զեմալի փոխարին ալ
որքան ժամանակ տեսէ նէ նախագահ
գրուելու : և հաշուեցուցակներու
աւանդուած (տեֆէրէ Էմինի) մե

ծարգոյ լի իրա էֆէնտին ալ հո
վին (օգնական) անունով բարձրագոյն
տիւ Սպիտակ փաշայն ընկեր և արտից
գրուեցաւ : և մեծագոր տէրութեան
գերագոյն խորհրդարանին այս որոշ
մունքը վեհապալատ ինքնակալն ալ հա
ճութեամբ հաստատեց : և գործադ
րութեանը հրաման ըրաւ :

— Սեփական տէրութեան խափար
տաճարին պատին վրայ մէկ սեւ քար
մը հագցուցած է արծաթ շրջանակի
մէջ : որուն համար արարները և բո
լոր մահմետականը կ'ըսեն թէ Սեփա
կալ նահապետը Բապէ շինած ժամա
նակը, — որովհետեւ կը կարծեն թէ
այն տաճարը նոյն նահապետն է շին
ած — Գարբիէլ հրեշտակը բերեր է :
անոր համար շատ մեծ յարգութիւն
կը մատուցանեն : և բոլոր աշխարհի
մէջ մը տեղ որ մահմետական կայ նէ՝
աղօթք ըրած ատենին գէպ ի Բապէ
կը դառնան նէ : այն քարին վրայ
վեհապալատ ինքնակալը այս քարին շը
ջանակը փոխել և տեղը սակի շրջանակ
շինել տուաւ : որն որ այս սարին Սեփ
քէ իրկեց : Եւ նոր շրջանակը տեղը
հասնելով հին արծաթ շրջանակը կու
տանդնուցուի իրիւնեցաւ : որ քան
որ մը կայ որ մայրաքաղաքս հասած է :
և յունկարի 6 ին կիրակի օրը կէս օրէն
երկու ժամ առաջ մեծագոր տէրու
թեան մեծամեծ նախարարներն յորի
նուած շքեղ հանդէսով կուտանդնու
ցուցին ծովագրքը կայսերական պալա
տը տարին : և հոն յարգանքով իր
թիւք օտարը ըստած սենեակը գրին :
Սեփական տէրութեան և իրաւագիտաց
(իւրաքանչեւ) կարգէն պատուաւոր ան
ձինք ալ հանդէսին ներկայ էին : և վե
հապալատ ինքնակալը և պերճաւոր ար
քայամայրն ալ վերայիշեալ կայսերա
կան պալատին էին : Եւ այս պատճառով
այն օրը մեծագոր տէրութեան բարձ
րագոյն դրան պաշտօնատարները դու
ռը չի գացին :

— Սպիտակ փաշայն բարձրագոյն
տիւ Սպիտակ փաշայն արգարութեան
վճարող գերագոյն ատենին նախագահ
անուանեցաւ բարձրագոյն տիւ Սպիտակ
փաշայն տեղը :

— Պարտաւոր նահանգին ընդհա
նուր կուսակալ բարձրագոյն տիւ Սպի
տակ փաշայն բարձրագոյն դրան գոր
ծակալութեան պաշտօնը կայսերական
բարձր հրամանաւ մեծարգոյ Սպիտակ
էֆէնտին տրուեցաւ :

— Սեփական տէրութեան նախկին
ընդհանուր կուսակալ բարձրագոյն տիւ Սպի
տակ փաշայն այս օրերս մայրաքա
ղաքս եկաւ :

— Շիրաքի խափար ընկերութեան շը
գերագոյն տեղեկութիւնն առնելու հա
մար Սպիտակ փաշայն այս օրերս մայրաքա
ղաքս եկաւ :

— Բեպիկ Էվլէ 22 յունուար 2
թուականով բարձրագոյն դռնէն բո

լոր եւրոպական տէրութեանց դռն
պաններուն հետեւեալ գրութիւնը
իրիւնեցաւ :

« Սեփական տէրութեան խափար
և Պէնդապի նաւահանգիստները մար
բելու և նորոգութեան վրայ ըլլալով
աւելց կտրը յիշեալ նաւահանգիստ
ները եկող նաւերուն սովորական կեր
պով լինան Բապէ տալերին պատշաճ
գտնուած է : Եւ կուտանդնուցուցին
նաւահանգիստները առնուած ին նման
յիշեալ նաւահանգիստները գաղտը
նաւերէն ալ դաշնագրութեանց և
հիմնական օրինաց համեմատ հարկը
փարայ իշխման արժէքի և վեց դուռուշ
խարխիւի ստակ (տեմիր արձէպի) առ
նուելը որոշուած ըլլալով, յիշեալ նա
ւահանգիստները մոտող ձեր ամեն մէ
կին տէրութեանը նաւերուն կողմէն
յիշեալ տուրքերուն վճարուելուն հա
մար պէտք եղած կողմերը համարա
դրուելով որոշուեցան և ի գործ դը
րուեցան համար այս ծանուցական
գիրը իրիւնեցաւ :

— Իրուսիայի դեսպանական առա
ջին թարգմանը Պ. Սիւրբուլէ, որ
շատ ժամանակէ ի վեր հիւանդ էր,
յունուար 6 ին կիրակի օրը մեռաւ :
Եւ պաշտօնակալ ընդհանրապէս յոր
գութեան արժանի աղեկութիւններ
ուներ : և մահը զինքը ճանչցողներուն
ցաւ տուաւ :

— Հալեպէն տեղւոյ ծոռակալ լրա
գրոյն կը գրեն յունուար 3 ին գեկ
տեմբեր 22 : Եւրոպական ընդհանր
պարագիտ բարձրագոյն տիւ Սպիտակ
մէտ փաշայն երեկ Շամ քաղաքը գը
նաց : ուր ներկայ գտնուելով պէտք ե
ղած էր Հալեպէ գաւառի լեւներուն
բնակիչներուն համար :

Օգոյն գէշութիւնը քիչ մը ուշա
ցոյց կուտայի կողմերը եղած զին
ուորագրութիւնը : և այս դժուարին
գործոյ կատարումը մերձակայ գաւ
նան ձգուեցաւ : այն ատենը Ֆէրիք
մեծագոյն տիւ Սպիտակ փաշայն
աւելի դիւրութեամբ միջոցներ կը
նայ գտնել մինչեւ հիմա եղած մեծա
մեծ դժուարութիւններուն առաջը
առնելու :

— Իրուսիայ կայսեր փետայն Լայի
դէնպերի դուքսը : որ իր հիւանդու
թեանը դարման տանելու համար օ
գափուութեան պատճառաւ Սիւրբի
կղզին գացած էր, այն տեղի օգէն իր
հիւանդութեանը օգուտ մը չի կրնա
լով գտնել, իւր բժիշկներուն խորհր
դակցութեամբ որոշեց որ Սպիտակ եր
թայ : և վերին Լայիպոսի կողմերն
ալ ճանապարհորդութիւն ընէ : Եւ
լորս Սպիտակ իմացուած ըլլալով ըստ
արժանացին այս աւագ անձը ընդու
նելու պատրաստութիւններ կ'ըլլան :
և Լայիպոսի փոխարքայ բարձրագոյն
տիւ Սպիտակ փաշայն ասոր վերին Լ
գիպոս ընելու ճանապարհորդութիւն

նը դիւրացնելու համար մէկ փառա
ւոր շոգենաւ մը պատրաստած է :

Սեփական տէրութեան խափար
եալ դուքսը ինքնուրեք հասեր է :

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ : Տեպ օրագիրը իրեն
իրիւնեցած նամակներէն քաղելով հե
տեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ :

« Գարսիստանի մէջ, ուր որ ա
րեւելեան արձակապետութեան հի
աւանդութիւնը բոլոր իր մարքութեան
պահուած է, յայտնի է որ բոլոր ի
սանութիւնը փոխարքային ձեռքը կը
րոնայեալ է : Սիւրբ Լայի, որ ա
ռաջ Սիւրբի զանգուտը զատարար
էր, և նոյն թագաւորին բոլոր իշխա
նութեանը ժամանակը փոխարքայ մը
նայ, ըստ սովորութեան անսահման
իշխանութիւն ձեռք ձգած էր : Սիւ
համեմատ շահը մեռաւ նէ՝ ասոր դի
ղած անհատուած հարստութիւնները
ձեռքէն անկէ : Եւ ասոր համար
ուր եղաւ նէ՝ փոխարքայ եղաւ Սիւ
րբ Լայի խանը, ընդունալ մարդ, և
նոր բարեկարգութիւններու մեծ և
աւանդով փոխարքայ : Եւ ալ իր նա
խորդին պէս ամեն հեղինակութեամբ
գլուխ գտնուեցաւ, իւր մեծին անա
նով կառավարելով : Թէպէտ եւրո
պական քաղաքականութեան ելելով
միտում ուներ, բայց Գոսնայի ալ
հաճելի չէր կրցած ըլլալ : որովհետեւ
ասոր աղքատութիւնն էր որ Ֆոսն
սրդներուն և պարսից մէջ եղած առ
եւտրական դաշնակցութեանը հա
տատուութիւն չի կրցած գտնել : և Սիւ
ռանսրդի դեսպան Սպիտակ փաշայն
կեցաւ իր դեսպանական հաղորդակ
ցութիւնը պարսից արքունիքին կող
մէ, որ ետքը մէկ մըն ալ չի նորո
գեցաւ : Ինչ որ է նէ, նոյնմբեր 18 ին
= 6 ին շահը իր փոխարքայն քալ կան
չել տուաւ : պաշտօնին ձգեց : և հի
րաման ըրաւ որ ինքընէն : Եւ քիչ
նուրները վրան յարձակելով չուսոր
վիզը ձգած էին, բայց հոն ներկայ
գտնուող բարձրագոյն զորավար
տէրերուն աղաջօքը վճարին կատարու
մը ետ ձգուեցաւ : միայն քանի մը օ
րուան պայմանաւ, որ հաշիւները շին
կելու և հաշիւ տալու ժամանակ ու
նենայ : Սիւրբ Լայի տունն երթա
լով իրենց ինչ վիճակի մէջ գտնուելով
ուսաց դեսպան Տօրօրուքի իշխանին
իմացուց : այն ալ իւր պալատին պա
հապան զօրքը և դեսպանատան մար
դիկը իրիւնեց անիկայ պաշտօններուն :
բայց խաժամաժ ժողովուրդը ոտք ե
լան : Սիւրբ Լայիին պալատը կողա
տեցին ու փրցուցին : ուստ պահա
պաններուն ալ պաշտպանելու բան մը
չի մնալով տեղերին դարձան : Եւ քի
չ ետքը Սիւրբ Լայի զվթաներով
կապուած՝ Վոջան սքսորուեցաւ : և
ասոր տեղն անցաւ Սիւրբ Լայի խան
որուն համար կ'ըսուէր թէ ուսուցը
չի սիրեր, և անոնց պարսից կառավա

մարտի 1-ին, որ ամենա հիմա երկու տա-
րին անգամ մը կ'ըլլար, տարեւոր պի-
տի ըլլայ: Եւ ասով ճերակայութեան
բան յաճախ պիտի չըստիպուի իր իրա-
ւունքը բանեցնելու, մէկ գումարու-
մէն մինչեւ մէկալը անցած միջոցին
մէջ կարգադրութիւններ հրապարա-
կելով:

2. Եւս տրամադրութիւնները որ
ճերակայութեան կարգադրութիւնը կը
վարեն և կ'ուղղեն, փոխադրութիւն
ներ պիտի ունենան. որպէս զի ճերա-
կայութեան պարտականութիւնները և պա-
տասխանատուութիւնները որոշ սահ-
մանի տակ մնան:

3. Իրանը հինգ խորհրդական ալ
պիտի աւելնայ. և նոյնպէս պիտի կը-
նայ բացարձակ բաղմունքեամբ քուէ-
ից վճիռներ տալ:

4. Բաւական չլինելու մէջ նոր օրինաց
առաջարկութիւն մը պիտի ըլլայ, որ
գործադիր իշխանութեան իրաւունքն
ու պարտականութիւնը պիտի կար-
գադրեն:

5. Մէկ իշխանութիւն մը պիտի
հաստատուի, որուն վերաբերեալ գոր-
ծողութիւնները ազէկ որոշուած պի-
տի ըլլան. այս տարածք իշխանութեան
տեղը, որ հիմա ի գործ կը գրուի
քարտադրոյն ոստիկանութեան (հօգ
քօլիս) անունով:

Ինքնիշխան գործակաւորը
կառնադատական կողմերուն ընդհանուր
կառավարիչը յայտարար գրով մը յա-
տուէկ այս բանին վրայ կը խօսի, որ ին-
կիւլի կառավարութիւնը որքան որ հը-
նար է նէ մեծ երաշխաւորութիւններ
և արարատութիւններ տալ կ'ուզէ յա-
նիական կողմաց ընտելանքուն, երբ
որ ուրիշ կառավարութիւններ կ'ու-
զեն ամփոփել այն ազատութիւնները,
որոնք որ ժողովուրդները ստացան 1849
ին. և այս ալ կ'եզլուեն որ, 1817 ին
հաստատուած սահմանադրութեանը
վրայ ետքէն եղած փոխադրութիւնները
ազէկ երբ մը չունենան: Վերջին ան-
գամի գումարումը գաւառին օգտաւ
կար բան մը չէղան: Եւսայէն 1849 ին
սահմանադրութեանը վրայ եղած փո-
փոխութիւններն ալ պակասաւոր ե-
ղան: Եւս համար թագուհին նոր փո-
փոխութիւններ ընելու ստիպուեցաւ:
Ինդհանուր կառավարիչը խօսքը կը ը-
մըցնէ, թագուհին իրաւանցը գէմ
կեցողներուն խիստ պատիժներ սպառ-
նալով:

Ինկիլիսի Ժոնիլ Բօք օրագիրը
հետեւեալ յօդուածը կը պարունակէ:

« Երկու ամառ ֆրանսիացի տերու-
թեան պատերազմական: պատրաստու-
թիւններուն չափազանց շատութիւնը
հանգեցնի, որ 450 միլիօն ֆրանքի
արժողութիւն ունի: 20.000 թընդա-
նօթ ունի. երեք միլիօն իւ-ֆէլի և քա-
րայիւս: 25 միլիօն քիլօգրամ (20.000.000
հօսա) վառօդ կամ 90.000.000 քա-
րու ունի: Սակայն այսու ամենայնիւ
կ'ըսենք թէ ֆրանսիացի զօրք մեր եր-
կիրը կոխելէն չի վախճուի: Կատար-
եալ վստահութիւն ունիմք ֆրանսիացի
կառավարութեանը պատուին վրայ, և
նոյն իսկ ֆրանսիացիներուն պատրաս-
տութեանը և արամագրութեանը վը-
րայ, որ խաղաղիկ ձեռագործներուն
յաջողութեամբ սուտ փառաց յաջող-
ութեամբ աւելի կ'ընարեն: Իսկ ամե-
նեւին չեմք պարտաւեր նախագու-
շութեան ներքին պատրաստութիւն-
ները, որ ասոնք չեղած մէկ երկիր մը
չի կրնար յաջողութիւն գտնել: Երկիր
գրաւելու համար զենք չենք առնել:
Խաղաղութիւնը մեր փափաքներուն ա-
մենէն աւելի սիրելին է: Բայց խաղա-
ղութիւնը պահելու համար կ'ուզենք
պատերազմի պատրաստ կենալ, թէ և
վտանգը այնքան մօտալուտ չեմք կար-
ծել: որչափ որ ուրիշները կը կարծեն
և կը վախնան: Եւս վտանգութիւն

ունիմք հասարակութեան նախագա-
հին զգոնութեանը և ինքնօրնութեան
նրա չափաւորութեանը և երախտա-
գիտութեանը վրայ: և չեմք հաւատար-
որ ազգին աչքը մտնելու համար ա-
նանկ պատերազմի մը մէջ մտնէ, որ ի-
րեն անձնատանտութիւն մըն է, և բո-
լոր կը թեալ ազգերը կը սասանեցնեն:
Մէկ բանակ մը միայն ընելու կարգադ-
րելու և նաւեր ընցնելու քանի մը շա-
բաթուան պատրաստութիւններու կա-
րօտ են: Ինկիլիսի Բօք Գրանտայէն
զատող այլ բը անցնելու ուրիշ գծուա-
րութիւններ ունին: Գիմացը ինկիլիզի
զօրք և ետեւէ կողմէն ալ ծովն ունե-
նալով ինկիլիսի Բօք հանելու վը-
տանգաւոր է: Վերջապէս թէ և այս
ամեն գծուարութիւնները յաղթուն
համարձակութիւն կ'ըլլայ մի երկու
միլիօն ու կէս բնակիչ ունեցող քաղա-
քի մը մէջ մտնելու: Քանի մը սրտա-
ւորներ միայն կրնան այդ կերպով եր-
կիր առնելու երազ տեսնել: Եւսայէն
նի մարմինը Գրանտայ խրկելիս հերիք
չեղած մի երկու ազգին առեւտրութիւ-
նը թաղելու: Եւսայէն իշխանացը այս
թշնամութիւնը նորէն կենդանացնելու
չեն մէկ օգուտ մը չի քաղել: Ունե-
գեալին եզերքը (Ինքնիշխանի) սահ-
մանը անոր յաջողութեան աւելի յայտ-
նի յոյս կուտայ: Իւր անձը երկրօք յար-
գեւորու համար է որ չեմք կրնար հա-
ւատալ թէ ասանկ ազգերախտութիւ-
նով մը իրեն անուանը ազիտ բերէ: Իսկ
նորէն կ'ըսենք. խոհեմութիւնը եր-
կիր չէ: անոր համար կը ցուցնենք
մեր այգային պաշտպանութիւնը ան-
տօտը վիճակի մէջ ըլլալը: և ամենա-
հարկաւոր բան մըն է չունալով այս ան-
կատարութեան ճարը նայիլ:

ԻՏԱԼԻԱ: Գրանտայ եղած սպանի-
ներուն և հիմակուան տիրած խաղա-
ղութեանը օգուտը Իտալիայի պա-
ւառը տեսնել սկսաւ: Օրէ օր շատ
մեծաւոր (իսկէկ) կ'ապրապրուի Սի-
լան: և այս մեծագին սպաններ Իտա-
լիայի պարտիա միջոցներով ստակ կը բերէ:
Կ'ըսուի որ միայն Ռեզիա քաղաքը մե-
տաքսի գին ըլլալով չորս միլիօն ստակ
մտաւ: Թէպէտ եղանակը շատ յաւա-
ջացած է. սակայն մետաքսին գինը ան-
գագար վեր ելելու վրայ է: Իսկ ամե-
նաւոր գանելը շատ գծուար է: Չի
բանուածները շատ սուղ են: Բայց ա-
մենն ալ կը ծախուին, որովհետեւ Ի-
տալիան Եւրոպայի մէջ մինչեւ ինկիլ-
իսի Բօք պաշտպանութեան իմացանքը կը
սէ Սիլանու պաշտպանութեան օրագիրը:
որ Ռեզիայի գետնիցիք քաղաքները ա-
ռեւտրական գործողութեամբ բան-
ուած մետաքսի առուտուր շատ կայ:
և ամեն մէկ լիպրային մէկ ֆլորինէն
աւելի գինն ելելոյն է: Թէ որ վըս-
տահութիւնն ելլելոյն նէ չեմք գի-
տել թէ ծախու առեւտրներուն ըն-
թացակցութիւնը մինչեւ որ աստիճան
պիտի հասնի:

ՀՈՒՍՏ: Հոռոմի պետութեան
եկամոյն տեսնելով Պ. Կալի յայտա-
րար գիր մը հանեց որ, Հոռոմի
հասարակապետական կառավարութեան
1849 ին հանած պղնձ գրամները աւ-
կէց մինչեւ յունուարի 15, առու-
տուրի մէջ պիտի բանին, և կաւա-
լարութեան գանձին կողմէն ալ իր-
րեւ օրինակներ գրամ պիտի ընդուն-
ուին: Բայց նոյն օրը անցնելէն ետքը
մէկ մըն ալ այն գրամները պիտի չառ-
նուին:

1849 ին Հոռոմ քաղաքը Քար-
տինա Մեծօֆանդին մեռաւ, որ աչ-
խարհիւ ծախուեցաւ ընդունելով գը-
րեթէ ամենն ալ գիտելով: Եւս մօտե-
րէն այս երեւելի ընդունելութիւն

նեցած գիրքերուն ցանկը հրատարա-
կուեցաւ: որուն մէջ գիրքերուն ուր
տարած կամ ուր և երբ գրուած
ըլլալը, հեղինակը, և գիրքը ինչ լե-
զուով և ինչ նիւթի վրայ խօսելու ըն-
դարձակ տարագրութեամբ է: Գանկը
լատիներէն չինուած և 45 մասն բաժ-
նուած է. 80 այլ և այլ լեզուներով
կամ մի և նոյն լեզուի այլ և այլ գա-
ւառական գրուեցածներով գրուած
գիրքեր կան: և այս լեզուներուն
մէջ կը գտնուին Լատինի ամեն կող-
մը խօսուած բոլոր լեզուները և Վը-
նուսի ամեն գաւառական լեզու-
ները: Եւ այս պարագայիս համար
Մեծօֆանդին քարտինային գրոյ հա-
ւաքումը հետաքրքրական բան մըն է,
որուն նմանը ուրիշ տեղ չի գտնու-
վի:

Պէնզենու Զեւինի անուանի
պատկերահան, որ Հոռոմի Պօլոս
Գ. Պապուն օրը 1539 ին Հոռոմի
Սուրբ Հրեշտակի ըսուած բերդը
բանտարկեցաւ, իր յիշատակարաննե-
րուն մէջ կը պատմէ որ նոյն բանտին
մէկ սենեակին պատին վրայ խաչելու
թեան պատկեր մը գրել էր ամուսնի
փոշին և կղմնիքի բարակ ծեծու կը
(քեօմիւրի թօղ և խօստանը) սրդ-
կելով: Իրոր խոսքերով և ներք չի-
նելով: Հոռոմի Զեւինի օրագիրը
կ'ըսէ որ այս մօտ օրերս մէկ պատճա-
ռով մը սենեակներուն մէկուն պա-
տին վրայի ծեփը (պատանան) քերե-
լով, տակէն մէկ խաչելութեան պատ-
կերի մը վարդի տաքան ուրուագիծը
եղաւ: և կը կարծեն թէ Զեւինիին
գրածը ասիկայ էլ կ'ըլլայ:

ՉԻԿԱՍԱՆ: Եւստամբութիւնը
քանի կ'ընթաց կը զօրանայ, և կայ-
սերական զօրքը ապստամբներուն գէմ
չեն կրնար դնել: Եւս Լիւի Լիւի ըսուած
տեղը կայսերական զօրքը աստամբ-
ներուն հետ զարնուեցան և կատարե-
լանքին յաղթուեցան: և Եւստամբ-
ները գաւառին մայրաքաղաքին վրայ
յարձակեցան և խանութ և տուն բո-
լորն ալ կողոպտեցին: Եւս աստամբ-
ութիւնը շատ երկան քեց: որ կը
ցուցնեն թէ չինաց կայսերութեան
զինուորական զօրութիւնը շատ խեղճ
է: սակայն որքան որ ներսերը աստմի
կուլներ և խառնութիւններ կան ալ
նէ՛ այս խառնութիւններս առեւտր-
ական գործոց արդէլը մը չեն ը-
լար: Քանզոն և ուրիշ քանի մը ծո-
վեղերէն քաղաքներ որ եւրոպայի-
ներուն ազատ առեւտրութեան հա-
մար տրուած են, ազէկ կը բանին:
Ստանուանդ Քանզոն ուրիշ ժամա-
նակներէն աւելի ինչք կուգայ հի-
մայ:

ԱՄԵՐԻԿԱ: Փարիզու Ժողովուրդ-
նէլ օրագիրը հետեւեալ հաստատու-
լը պարունակէ:

« Երկու Եւրոպայի նաւ, մէկը
1400 և միւսը 1500 տակաւաւա (դօն-
նօ) մեծութեամբ, հոկտեմբեր 27 ին
Սան Ֆրանցիսքոն ճամբայ կ'ընեն,
որ Քալիֆօռնիայի մայրաքաղաքն է,
Հօն քօն երթալու համար, որ ինկիլիզ-
ներու կղզի մըն է Չինաստանի Քան-
գոն քաղաքին դիմացը: Նաւուն տե-
րերը քաղաքին մարքին այս յայտարա-
րութիւնը տուած են: Իսկ քաղաքին
մէջամեծուն յայտնի էր որ ասոնք Սենտ-
վիչ կղզիները երթալու համար ճամ-
բայ ելած էին: որ Սան Ֆրանցիսքոն
Հօն քօն երթալու ճամբուն վրայ է:
Նաւերուն բեռն ալ շատ կանխածի-
կէր: Սենթիսին 300 ճամբորդ, և ու-
նոց օդատելու չափ ուտելիք կար: նա-
ւերը վե՛նալ չէին: Ինչպէս որ վե՛նալ
նաւ ընելով կը հասցուին Եւրոպայի ու-

րոգհետեւ Քալիֆօռնիայի չէ՛ թէ մի-
այն ճանապարհորդները: այլ իրենց
տեղէն չի շարժողները անգամ թէ հը-
րացան և թէ ուրիշ չէնք քովերուն
պակաս չեն ըներ, ի հարկէ այս ճամ-
բորդներն ալ թէ պոշտպանութեան
և թէ յարձակման համար զենքէ բոլոր-
րովն զուրկ եղած պիտի չըլլան:

« Զաւաթ կը պատահի որ Քալի-
ֆօռնիայէն Լատինա եկող նաւերուն
մէջ բազմաթիւ ճանապարհորդներ
կ'ըլլան: Բայց ասոնք Չինաստան եր-
թալու ճամբան չեն բռնել, և ճամ-
բորդները իրենց աշխատութեամբ
վտանգած բաներին հետեւին կ'ու-
նենան: որ իրենց երկիրը կը տանին:
Քօր պը Ժոզա և օրիգիւրդ օ նաւերուն
ճամբորդները այս համաժամանքը չու-
նէին ց'երեւել: Եւս երկիրը քան մը
վտանգած չըլլալուն դատ ոչ ստակ ու-
նէին և ոչ արուեստ գիտէին: և կ'ը-
սեն թէ ասոնք այն ճամբորդներն են որ
բան մը չունին կրանցողները: և ինչ
որ ըլլայ իրենց շահ կը սեպեն: այն
աշխատանքայիններն են, որ ուր տեղ
որ առանց աշխատելու ուրիշին վա-
տըկածով ապրելու գիւրութիւն գրու-
նեն նէ՛ այն տեղացի կ'ըլլան: Եւս
ուսած մայ որ նամակները սուտ խօ-
սած ըլլան:

« Եւս տեսակ մարդոցմէն երեք
հարիւր հոգի, ամեն բան սոցերնին
առած, յիշաւի հերիք են Սենտիսին
սահմանադրական թագաւոր Քամե-
համեհա քին թագաւորութիւն տակըն
ի վրայ ընելու: Քանի մը տարի կայ
որ Հօնքուր նաւահանգիստը պաշտ-
պանած էր մէկ բերդով մը: որ 60 կամ
80 թնդանօք ունէր: Իսկ 1849 ին
ինկիլիզներուն ամերիկացիները, որոնց
մէ բաղնիցեալ են Հալայի կղզիներուն
նախարարութիւնը, և սովորաբար ի-
րարու թշնամի են, միաբանեցան Ֆը-
ռանսիացիներուն ֆրանսիացի մօթ,
և Ֆրանսիացի հիւպատոս Պ. Տիւրեմ
բեռն օգնութեան կանչեց ֆրանսիացի
պատերազմական նաւ մը, որուն մէ-
ջի մարդիկը ցամաքն ելելով բերդին
տիրեցին: գտնուած վառօդները ջու-
րը թափեցին: Թնդանօքները գամե-
ցին: և քաղաքին անուն պատերազ-
մական նաւը անկէց վերցուցին: որ
Սենտիսին բոլոր ծովային զօրութիւնն
այս էր: Թէ որ թագաւորը անկէց
ետքը հան նոր մարտիկ մը ճարը չի
հագայ նէ, Սենտիսին բաղնիցիք
ները կրնան չունալ Հօնքուր ձեռք
ձգել, և բնաւ ձեռքերնին զենք չա-
ռած՝ ցամաքը զօրք հանել:

« Կանխածը անով աւելի ուժ կը
գտնէ, որ երրորդ նաւ մըն ալ ճամ-
բայ ելելու պատրաստութեան վրայ
է: արագութեամբ բարակ առաջատա-
ւոր նաւ մը, ամերիկացիներուն Էլիք-
լուսած տեսակէն: Եւս նաւը իրեն ան-
րոյն անունով կը կոչվի: և տեղը Սե-
նտիսին զինուորութեան վերին հըրա-
մանատարներէն մէկն է: Ֆրանսիացի
զինուորական: Եւս զօրավար, որուն
նաւակիր կարգը անցնել կրնայ զար-
մանք բերել, այս նաւը ուրիշէն առած
է, տալին տեղն ալ գերաւորն աստի-
ճանի զինուորական հրամանատար մըն
էր: Իսկ զօրավարը: Ինդհանուր
պէս միայնեալ նահանգացի զօրավարնե-
րը նաւաւնել ծախելու չափ հարուստ
մարդիկ չեն ըլլար, և Ֆրանսիացի
զինուոր իր որկուժ երթալը չի պա-
հեց: Ինչպէս որ առաջ ճամբայ ելող
նաւերուն տեղերը պահեցին: այլայոյն
նի իմացուց իր գիտատարութիւնը թէ
Սենտիսին կղզին երթալ և Հալայի
թագաւորութեան դրօշակով նաւաւ-
կելն է: և սուրհանդակ ելելու ժա-
մանակը բազմաթիւ ճանապարհորդնե-
րն ընկել ըլլալու կը համոզեն:

« Եւս պատրաստութիւններուն
միտքը ուր կը նայի: Երեքօք միմեջ

ըսածին հաւատարմութեամբ, որ կ'ըսեն թէ Սէնտիլի թագաւորը իր նախա-
րարներէն կառավարութեան ծանօթանա-
լով, որ շատ անգամ զինքը մեծ տէր-
ութեանց հետ անվերջանալի կռիւնե-
րու մէջ կը ձգեն, միտքը գրաւ լուրջ
մտքը զինքը միայեալ նահանգաց պաշտ-
պանութեան տակը ձգել է Սէնտիլի այն
տղ կ'ըսէ որ այս բանին համար յատուկ
մարդ իրկած է Վալինդըն: Ի՞նչ ըլ-
լայ նէ. միայեալ նահանգաց կառա-
վարութիւնը ասոր այս առաջարկովը
պիտի չի կրնայ ընդունիլ, քանզի այս կողմ
զինքնուն անկասկածեալն առաջին
ջատագոյնն ու պաշտպան այն եղաւ.
երբ որ 1843 ին ինկիլիզ ծովակալ մը
Սիր Շորթ Ռաուլզ, փէրայ ֆըրէ (փա-
րիս ֆորթ) նաւուն հրամանատարը.
քիչ մը ատենիկան համար այն բաղմա-
կըզին ծովուն վրայ ինկիլիզի գերագոյն
տերութիւնը հրատարակեց: Ինչը
ալ չը կտրեր որ Վալինդընի կառավա-
րութեան դիւանը հաճի ձեռաց տա-
կէ անանկ բան մը ընելու, որն որ ի
պաշտօնէ չը գիտնալ հարկ պիտի ըլ-
լայ:

«Արդեօք Քուպայի յարձակման պէս
բան մըն է մի. քանի մը մասնաւոր
անձինք իրենց գլխուն ասանկ բան
մը բռնած են մի: Այս ալ ետքը կ'իմաց-
վի:

«Առաջին երկու նաւերուն ճամ-
բորդներուն հարցուեցաւ թէ ինչ բա-
նի համար կ'երթան. պատասխան տը-
ւին թէ՝ ձմեռը Սէնտիլի կղզին պիտի
անցնենք և այն տեղի օդոյն քաղցրու-
թիւնը պիտի վայելեմք: Բայց յայտնի
է որ՝ ասոնց հարստութեան վիճակին
ձեռք չէր տար այն երկու ճամբանը.
նեղ միայն գիտնալու համար թէ Հօ-
նոլուրտի գարունը ինչպէս է:

ԼՕԳԵՍԻՆ

ՀԻՆ ՅԵՐԱՏԱՍԿԱՐԱՆՔ

Տօնապատճառ գրող առաջին օրի-
նակին վերջը դառնաւ յիշատակարա-
նը, որն որ անցեալ անգամին խոստա-
ցանք գրելու, հաս կը դնեմք:

«Փառք եռանձնական աստուա-
ծութեան և եղբուն բնութեան մի-
անական տէրութեան և ինքնիշխան
թագաւորութեան հաւր և որդւոյ և
հոգւոյն սրբոյ ի բնակից վեր առա-
քեցի գոյիցս այժմ և յանդիման հան-
գերձեալ յաւիտեանից, ամեն: Աստի
յերբերեւեան լուսոյն գերահրաշ աը-
փիանշոյ փառքից արտաթորմանէ ան-
թերի լուսութեամբ յաւէտ առլուալ
երիցս երանեալ սրբազանիցն գուպարք
աստուածայնոց սրբարցն, սրբոյն ա-
սեմ հայրապետացն իմբից: Արք յետ
առաջնոց լուսաւորչացն անկերաց
նախնարեցն առաքելականն դասու,
որք ի ճշմարտն լուսոյ անընթիւն
բար հպմամբ ի ճան արփաւորեալք,
լոյս աշխարհի յանուռ բերանոյն բա-
ղանանեցան. երկրորդականն ամե-
նայնի ժամանեալք դահու. կամ որ-
պէս ի գէպ է ասել նմանաբանս պա-
տուոյ բարգաւհաճեալ ճոխութեամբ.
զի ոչ միայն լուսաւորք՝ այլ և լուսա-
տուք և բոցաճաճանչ ճառագայթս
արձակեն, ընդ նոսին և հոյք վարդա-
պետաց եկեղեցւոյ սրբոյ և որդւոյ
վերին Սիմի, որք ի յանդիման դարս
և ի ժամանակս զիրկականն իրագոր-
ծութիւն ներանաւրինեցեալ բանին
Նստուծոյ դաստուածայն ուստուածի
պարգեւացն մեղ տուչութեան զնոր-
հուրք, հոգեւորձմանոնից առաստ-
ջութեանց պիտաւորութեամբ առաքե-
լական աստուածախօսութեանց վե-
րագործութիւնք ի նոյն ինքն ի հոգւոյն
Նստուծոյ աւժանդակեալք, ձեռն-
տուութեամբ աստուածայնոյն արձա-
նագործեանց անձաճուկ յայտնու-

թեամբ բացերեւեցեալ սրբոյ եկեղե-
ցւոյ շոնմարանեցին մթերք աննախե-
ղի և քանձ անկողնուր. զի կարգա-
ւորութիւնս տառից տէրութեանց
խորհրդոյն հանդերձ բացայայտութիւն
և որպիսութեան պատճառին ի բազ-
մաց ծածկելոյ յայտարարութեամբ սրբ-
բոյ մաւր մերոյ կաթողիկէի և ի
բերկրութիւն հոգեւորական տաւնաւի
բաց քրիստոսասէր ժողովոյ. տի նա յա-
ւէտ ի հաստատութիւն ուղղափառ
հաւատոյ և ի վանդումն աւելողաց
զճմարտութիւն խանգարաց նորոյս
խորայի ի միանգամայն և ի դաստիա-
րակութիւն բարեպաշտ քաղաքավա-
րութեան ի Վրիստոս հաւատացելոյ.
Արուստոյն ըզմէ բաղձացել
քաջ հոգեւորն և բանիւն ճարտարն
միջամուխ մակայուն աստուածայնոց
տառից սրբազան քահանայն Վրիգոր
սպասաւոր բանի որոյ ներկրթեալ կա-
մայն բարեպետ յաւժարութեամբ և
ձեռնտու աւժանդակութեամբ հոգե-
շուք արեօք ծաղկեալ սուրբ ձեռնուն
աստուածապատուեալ արհի եպիսկո-
պոսն Տէր Վրիգոր որ ունի զվերա-
տեսչութիւն այցելական դիւանն բա-
հանայական դասու կատարողապետու-
թեան Վրարատեան նահանգին ներկայ
ունեալ զամբարն ի Վնի, որ ի նուազ-
եալ ժամանակի առաքելասէր վարուք
իրեւ զարեգակն փայլէ յաշխարհի.
զոր տէր շնորհացէ զառ եկեղեցւոյ
իւր ընդ երկայն աւուրս խաղաղական
կենք. ընդ նմին և համապատիւ ին-
քեան ձեռնտուն որդեակս իւր հոգե-
ւոր զտէր Վարդան հարազատ եղբարք
նախակոչեցեալն Վրիգորիւ, և զտէր
Վաւիթ քուերորդի տեսուն Վրիգորի.
որոյ կամաւք և յաւժարութեամբ յանկ
երեալ կատարեցաւ պաշտօն նախա-
պաշտ ի լուսն բաղձանայն Վրիգոր
վարդապետն ի վայելումն անձին կը-
թախի. և յետ աստեացս վճարման
յիշատակ անջնջել ինքեան, և նախա-
ժաման եղեալ ծնաւոց և եղբարց.
եւս առաւելտեսուն Վանականի վե-
րոյնեալ աթուոյս վերագիտողն և ա-
մենեցուն սոցա ի Վրիստոսի սնուցու-
ղի. որոյ յիշատակ աւրհնութեամբ,
և աղաւթք ի վերայ նոցա և ամենայն
աշխարհի:

«Եւ եղեւ յաւարտ գրչութիւն
սորա ի ձեռն յարաշխարհիկ պատա-
նուոյ ուղիմն թարմատար քրչի Վեդու-
քայ ի Վրիգորիան յի նահանգին յան-
մայեղէն ամրոցէն Վմբուրեն կոչեցե-
լոյ, որ է ի ստորոտ մեծի լերինն Տաւ-
րոսի. Որ ոչ եթէ իբրեւ ճարտար գո-
լով յարհեստ գրչութեան յանձնապա-
տան համարձակութեամբ ձեռնամուխ
եղեւ ի գործ՝ որ ի վեր էր քան զկար
նորա, այլ ի յոլով ինամա վայելեալ
նախայինեցեալ արանց փառաւորաց,
և անիճան վարկուցեալ զանց առնել
զպատկառեցուցիչ հրամանաւ սոցին
զխարիս յուսոյն յՆստուած յնկելով
ձեռն ի գործ (որ ի վեր էր քան զը-
կար նորա) արկեալ աստարթութեամբ
նոգեհակի պանդխտութեան իւրոյ և
դաստիարակի անկատարութեն՝ Յով-
հաննու քահանայի, ի շրջագոյն թե-
ամանակաց թուաբերութեան հայկա-
կանս ազին տուամարի յարաբարեալ
ամաց չորեքտասան յիսնեկաց հանդերձ
առաջին կատարեալ թուով վեցեկաւ
ընդ տասնեկի շարամանեց, (22.2.
1267), ի բունակութեան կողմանց
արեւելից բաժնին Նստուած յնկելով
լուսն տիրեալ ազգաց խաւժագուձ և
բարբառոս ազգին նետողաց, ընդ որոց
գրաւեալ ծառայութեան ծանրագոյն
լոյ հարկապահանջութեան ևս առա-
ւել տունս հայոց, որպէս երբեմն իւ-
րայէլ ի ժամանակս անիշխանութեան:
Յորում ժամանակի վարէր զառաջնոր-
դութիւն թագաւորութեան Վրիգոր
Հեթում բարեպաշտ, որ էր և նա

անկեալ ընդ վերասացեալ հարկաւ:
Այլ նա բունագաւթ զիս աստուծոյ
թախի՝ սրտիս յորդմեկս յաճել պատ-
մութիւն. զի յանցեղում ամի ներգոր-
ծեանս այսր մատենի՝ յաղագս ծովաց-
եալ մեղայ մերոց, Սուրբան Սարայ
բաղմաճեան զաւրու պատրաստութիւն
մահմետական սպայիւ իբր ի յամա-
նէ Նստուծոյ աճեալ եմուտ յերկին
Վրիգորայ. որում ոչ կարացեալ զգեմ
ունել զաւրք հայոց անդէն վարկաղա-
կի թիկունս դարձուցեալ պարտեալ
յաղթեալ լքեալ վայրագեալ յուրեւ
լինէին. ուրանք երկու որդիք թա-
գաւորին ձերբակալ եղեալ թշնամա-
ցին ի բանուն անկան էին. կրտսերոյն
սրախտող եղեալ զերէցն գերի վար-
եալ. և ընդ յուրիլ զօրացն, զի և թա-
գաւորն ևս ոչ եղեւ պատահեալ յեր-
կին, այնուհետեւ առանց կասկածի
եղեալ բազում նախճիրս և ուերս ա-
րարեալ, հրդեհեալ զյուրիս ի քաղա-
քաց և զաւանս նոյն, և տապալեալ
զեկեղեցիս, և զգիրս սուրբս հոյ
մատենալ. ընդ որն և զարքայանիտ
քաղաքն Սիս գեղեցկաշէն ապարանք
և մեծափառ եկեղեցեալն սրբոյն Սու-
րբաւ հրձիգ արարեալ, զբաղումն ի
սուր սուսերի մաշեալ, և զեւս բա-
ղումն գերի վարեալ հանդերձ յոլով
աւարաւ. և ի մաւտ լուսն ամին փո-
խեալ եղեւ յաշխարհէ կաթողիկոսն
հայոց Տէր Կոստանդին. որոյ ողորմե-
ցի Վրիստոս. Այսոյիկ այսպէս եղե-
լոյ, ինամբ Նստուծոյ ժամանեցէ
ազգի և աշխարհաց հայոց, անդորր
առնելով ի յոգնագիծի վշտաց: Հան-
գիպելոց սրբոյ մատենիս մայրթեմա
զերսիւ, զատաղող սորուն Վրիգոր
վարդապետն աղօթիւք յիշել ի Վրի-
ստոս. ևս առաւել զտէր Վրիգոր և
զծնաւոր իւրեանց. և զուրք յիշեալ
լինք յորդմութեանց Նստուծոյ աւրհ-
նելն յաւէտ: Սխալմաց գրչիս նե-
րեցէք իբրեւ տկար բնութեան. վանս
զի որպէս առաջ ասացի, թէպէտ ոչ
ներհուն գոլով մեր յարհեստ գրչու-
թեան, որպէս պահանջէ մեծագոյն
այսր իրողութեան վարի. սակայն և ոչ
կամակատար եղեւ մեղ զիպել տեղւոյ
և ժամանակի, այլ փոփոխելով տեղի
ի տեղուր՝ գրեթէ և մեր եւս ի
բարս ի խորհուրդս ինեպ յեղափո-
խեալ. վասնորոյ և ոչ կարողապաշտ
հոլակի հանդիպել ի գործ արուես-
տիս, որպէս և ի ստորակոյ ևս յայ-
տերեւակ ցուցանի: Բայց առաջին ըս-
կիզն գրութեան նորա եղեւ ի տի-
եղերահոջակ սուրբ ուխտն Վրիգորին
որ ընդ իշխանութեամբ նախայինեց-
եալ տեսուն Վրիգորի լուսաւորչին ե-
րեքտասանամեայ երկարութիւն ժա-
մանակին ի խորագոյն խաւարի անաը-
գեալ բանտի ի մէջ չարաշուռ մահա-
բուրիչ գիւղակագոյն սողնոց, ուրա-
նոր իբրեւ յարգանքի մաւր զմերն լե-
նէր յղացեալ վրիկութիւն. ուստի եւ
եալ ծագէր զլոյսն աստուածգիտու-
թեան արեգակնաբառակ ծաւալմամբ
յաշխարհս հայոց, ծնանելով վերստին
ի Վրիստոս ըստ մարդկութեան զազգ-
մի ողջոյն. ուրանք և մեղ եղեւ ժա-
մանակ ինչ դեղերեւ ի գուռն աստ-
ուածազարդ այնր տաճարի սակս կը-
թութեան ի մեծ վարդապետէն և
յաստուածագէտաց առնէն Վարդա-
նայ, որ ի ժամանակս ի վերայ ամե-
նայն մասանց բարեպետ, որոյ բոլորն
կատարի յառաքելութեւն, և զուսուց-
չատարութեան ևս զգործ ի կիր աը-
կեալ ընդ առնէն լծակելով, որ ի
գուռն սրբոյն Վրիգորի նստելով զա-
մենայն եկեալն յաստուածայինն ուղ-
ղէր ճանապարհ. և անտի փոխեալ ե-
կեալ առ մեծ իշխանն Քուրդ, և մեր
զինի նորա հետեւեալն ժամանակ ա-
նուանեալ Սաղմոսավաթ, ուր և զա-
ռաջինն աւարտեցաք հատոր սրբոյ

մատենիս: Եւ քանզի դէպ լինէր և
անտի ևս փոխիլ նմա ի գործ բարեպե-
տ սուրբութեան ի տեղի ուր տէր յա-
ջողեցէ, յուղարկեալք եղաք մեք ի
ստացողէ տառիս ի բուն տունս իւր-
եանց մեծահոջակ հրեշտակակրանս ա-
տուածաբանս սուրբ ուխտս թեղե-
եաց, ուր և անկ իսկ հանաք զառա-
ջարկեալս, բարեպետ ընկալեալ զմեզ
բարեբարոյ և սրբասէր քահանայի
Սարգիսի սիրով և յօժարամիտ կամք
սպասաւորելով. զոր աղաչեմ յիշման
բարեւոյ արժանիս առնել ի մաքրա-
փայլ աղաւթս ձեր: . . . Այս տեղս ե-
րես մը բան աւարտած ըլլալ կ'իմացը-
նէ գրոցս ցանկը. և ետքը հետեւեալ
յիշատակարանը կը դնէ, որ ետքի
բան է:

«Նորոգեցաւ գիրքս որ կուչի Գոմա-
պաշտաւ արարեալ սրբոյ վարդապետաց
և հայրապետաց հայոց առ ի բացա-
յայտել զպատճառ տառնից տէրութեան
կանոց և ամենայն սրբոց իւրաքանչիւր
տառնից, ձեռնամբ փծուին գրչի նուաստ
քահանայի. յիշատակ Տ. Վարդապետ
զապետին վերագիտողն Համբէ մայ-
րաքաղաքի. որ ստացաւ զսա ի հայալ
արդեանց իւրոց յիշատակ հոգւոյ իւ-
րոյ և հոգեւոր ծնողի իւրոյ և ուսուց-
չին տէր Սրապիոն վարդապետին, որ
եղեւ կաթողիկոս, որ անուանեցաւ
Վրիգոր. և մարմնաւոր ծնաւորացն և
եղբարց, քերոյ և ամենայն արեանա-
ռու մերձակարացն, և եղ յիշատակ ի
գուռն սուրբ առաքելոցն: Արք հան-
գիպել սմա տեսութեամբ, ընթերց-
մամբ կամ օրինակ դնելով, Նստուած
ողորմի ասացէք. յիշեալ տէր Յիսուս.
գլխաւ Վրիստոս, բաւեալ զձեռնադիր
յանցանայ վերագրելոց ի մամ, Վար-
սեղ վարդապետին և ծնողոց նորին:
Եւ ձեղ ողորմեցի Վրիստոս Նստուած
յիւր միւսուսանգամ գալստեան. և
մասն ողորմութեան ընկալել յարեալ
յուլթեան երկնից, ամեն: Եւ մի ոք
յանգգնի հանել զսա ի դրանէ սուրբ
առաքելոցն ծախելով, գողանալով կամ
գրաւ դնելով, ոչ ի մերոց և ոչ յո-
տարաց, եթէ ոք յանգգնի՝ զմասն կա-
նէն և Հոգեւոր ծնողի և խաչահանուան
առցէ. և լաւ պահողքն և ընթերցողք
և ինամ տանողքն օրհնին յՆստուծոյ
և յամենայն սրբոյ նորա, ամեն:

«Սաղմոսաց տառս Ռ. Զմ. Թուին
(1630) ի հայրապետութեան տեսուն
Սխալեալ կաթողիկոսին:»

Առաջին երկար յիշատակարանը պա-
տուական է՝ պատմութեան վերաբերե-
ալ հատուածներուն համար: Եւ յիշա-
տակարաններուն յարգը՝ գրութեան
ժամանակը եղած դէպքերուն պատ-
մութիւնը պարունակելէն է. և ասոնց
պատմածը յարգի կ'ըլլայ իբրեւ ժա-
մանակակից պատմութիւն: Բայց գը-
րաբար շարագրութեան կողմանէ յի-
շատակարանին գրիչը ոչ իւր վարդա-
պետին մեծին Վարդանայ. և ոչ իւր
աշակերտակցին Յովհաննու երզնկաց-
ւոյ գեղեցկութիւնը ունի. այլ գե-
ղեցիկ բան գրելու մասնաւոր կերպով
հետեւեալ կ'երեւի. «Նշանակելայ ար-
ժանի կը համարեմ այս յիշատակարա-
նիս մէջ գործածուած ներգործութեան բա-
նը, որ կրնայ մէկը, մանաւանդ բա-
ներու ուժին անհմուտ ըլլալով միայն
նիւթական ստուգաբանութեան ե-
տեւէ ինող նորափաթ մը, գաղղե-
րէն նախքէն բառին փոխանակ գոր-
ծածել. որովհետեւ հայերէն և գաղ-
ղերէն բառերուն նիւթական կապ
մութիւնը ըստ ամենայնի նոյն է. բայց
հայերէն բառը գաղղերէնին թարգ-
մանութեան գործածելը ծաղրական
կ'ըլլայ. որովհետեւ իմաստները իրա-
րու չեն նմանիր:

ՀԱՏԱՏՈՒԿ 2

ԼՐԱԳՐՈՍ

Պրոֆ. Յովհաննէս

Չամբաճեան:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՄԻԿԷԷԼՍԻՍԵԱՆ

Ի ՎԻԳՐԻ ԽԵՆԵ